

Кобринець Ольга Станіславівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, проспект Науки, 9А, телефон: +380663272884, e-mail: olgakobrynets@yahoo.fr, <https://orcid.org/0000-0002-0704-3682>.

ГАСТРОНОМІЧНИЙ КОД «М'ЯСО» У ПАРЕМІЯХ: ТУРЕЦЬКО-ФРАНЦУЗЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ МІЖКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Анотація. М'ясо є одним із головних продуктів першої необхідності для людства і життя взагалі. У статті проаналізовано більше 35 турецьких приказок, прислів'їв та фразеологізмів з компонентами-гастронімами «м'ясо» і «кебаб».

Зіставний аналіз турецьких, французьких та українських паремій дає підстави стверджувати, що ця лексема функціонує як багатозначний культурний символ, тісно пов'язаний із уявленнями етносів про достаток, базові потреби людини, фізичну силу, життєву енергію та соціальний статус.

Виявлено особливості та розбіжності кулінарних вподобань та менталітету східної, східноєвропейської та західноєвропейської культур. Майже до усіх турецьких паремій та ідіом було підібрано повні або часткові змістові та часткові лексичні аналоги в українській і у французькій мовах.

Завдяки структурному аналізу нам вдалося виокремити характерні синтаксичні особливості та художні прийоми. Як правило, у турецькій мові прислів'я та приказки – це повні і неповні розповідні стверджувальні речення. Однак було знайдено два риторичні запитання, які мають високий рівень філософської узагальненості. Інтерогативна форма спонукає слухача до рефлексії і надає виразу додаткової експресії.

Народна мудрість активно використовує метафори та метонімії, паралелізми, фонетичні повтори, іронію, параномазію (співзвучання) заради створення каламбурів, а також антоніми, які лежать в основі антитези. Рима підсилює ритмізацію та сприяє легкому запам'ятовуванню. У декількох пареміях спостерігаємо зооморфну метафору, яка завжди додає алегоричності та дотепності висловлюванню, а також яскраво передає емоційно-образне мислення етносу. В одній із французьких паремій було виявлено вульгаризм, вживання якого пояснюється бажанням підвищити експресивність вислову.

Найбільшу варіативність, багатство та цікавість підбору лексичного матеріалу демонструють турецька і українська мови. Українській мові належить перевага по різноманіттю змістових аналогів та використанню рими. Французькі паремії тяжіють до афористичної лаконічності.

Порівняльний аналіз паремій в котрий раз доводить тонкий філософський погляд турецького народу на життя: більшість приказок та прислів'їв можуть тлумачитися як в прямому, так і в переносному сенсах.

Ключові слова: усна народна творчість, паремії, турецька мова, українська мова, французька мова, міжкультурна комунікація, гастрономічна тематика, компонент-гастронім «м'ясо».

Kobrynets Olga Stanislavivna Candidate of Philological Sciences (PhD), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Intercultural Communication, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 9A Nauky Avenue, telephone: +380663272884, e-mail: olgakobrynets@yahoo.fr, <https://orcid.org/0000-0002-0704-3682>.

THE GASTRONOMIC CODE OF “MEAT” IN TURKISH, FRENCH, AND UKRAINIAN PAREMIAS: AN INTERCULTURAL PERSPECTIVE

Abstract. Meat is one of the primary essential food products for humanity and for life in general. The article analyzes more than 35 Turkish proverbs, sayings, and phraseological units containing the gastronomic components “meat” and “kebab”.

A comparative analysis of Turkish, French, and Ukrainian paremiias suggests that this lexeme functions as a polysemantic cultural symbol closely associated with ethnic perceptions of prosperity, basic human needs, physical strength, жизненная энергия, and social status.

The study reveals both similarities and differences in culinary preferences and mentalities across Eastern, Eastern European, and Western European cultures. For nearly all Turkish paremiias and idioms, full or partial semantic equivalents, as well as partial lexical correspondences, have been identified in Ukrainian and French.

Through structural analysis, characteristic syntactic features and stylistic devices have been identified. As a rule, Turkish proverbs and sayings are expressed as complete or elliptical declarative sentences. However, two rhetorical questions were also found, distinguished by a high degree of philosophical generalization. The interrogative form encourages reflection and adds expressive force to the utterance.

Folk wisdom actively employs metaphors and metonymy, parallelism, phonetic repetitions, irony, and paronomasia (sound play) to create wordplay, as well as antonyms that form the basis of antithesis. Rhyme enhances rhythm and facilitates memorization. Several paremiias feature zoomorphic metaphors, which add allegorical depth and wit while vividly reflecting the figurative thinking of the ethnos. One of the French paremiias contains a vulgarism, the use of which can be explained by the intention to increase the expressiveness of the statement.

The greatest lexical diversity, richness, and creativity are demonstrated by the Turkish and Ukrainian languages. Ukrainian shows a particular advantage in the variety of semantic analogues and the use of rhyme, whereas French paremiias tend toward aphoristic conciseness.

The comparative analysis once again highlights the subtle philosophical worldview of the Turkish people: most proverbs and sayings can be interpreted both literally and figuratively.

Keywords: folklore, paremias, Turkish language, Ukrainian language, French language, intercultural communication, gastronomic theme, gastronomic component “meat”.

Постановка проблеми. Вживання їжі постає не лише як біологічна потреба людини, а й як складний культурний феномен, що перебуває в полі дослідження різних наукових дисциплін, зокрема лінгвокультурології. Гастрономія, яку можна визначити як систему знань про кулінарні традиції, смаки та способи приготування їжі, відображає глибинні особливості національної культури та знаходить своє мовне втілення у різноманітних вербальних формах. Особливо репрезентативним у цьому контексті є фольклорний пласт культури – прислів'я, приказки, афоризми та фразеологізми, що акумулюють колективний досвід і ціннісні орієнтири народу.

Турецька кухня вирізняється самобутністю, багатотисячолітніми традиціями та високим ступенем символічної насиченості. Вона репрезентує цілий комплекс національних страв, серед яких особливе місце посідають м'ясні страви, що виконують не лише гастрономічну, а й культурно-символічну функцію.

У наших попередніх дослідженнях ми неодноразово зверталися до аналізу компонентів-гастрономів у народній творчості, зокрема прислів'ях, приказках та ідіомах [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Ми аналізували турецькі паремії з національно маркованими гастрономічними кодами «східні солодощі» [2, С. 382-388], «айран» [3, С. 215-220], «йогурт» [4, С. 194-200], «кава» [5, С. 166-171], «молоко» [6, С. 67-72].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фразеології та пареміології має тривалу традицію дослідження у різних наукових школах. В українському мовознавстві значний внесок у вивчення прислів'їв і приказок зробили такі дослідники, як О. О. Потебня, Л. Б. Авксентьев, Б. Д. Антоненко-Давидович, Ф. С. Арват, Н. Н. Арват, Д. Х. Баранник, І. К. Білодід, Л. А. Булаховський, П. Г. Житецький, М. А. Жовтобрюх, Р. П. Зорівчак, Г. П. Їжакевич, Ж. В. Колоїз, В. М. Северинюк, П. П. Плющ, Ю. В. Шевельов, Л. А. Юрчук.

У французькій традиції питання фразеології розглядалися в працях Шарля Баллі, який заклав основи стилістики та дослідження стійких виразів, а також у сучасних студіях із фразеології та пареміології, що акцентують увагу на семантиці та прагматиці сталих зворотів.

У турецькому мовознавстві вагомий внесок у дослідження прислів'їв і приказок здійснив видатний лінгвіст і мовознавець Омер Асим Аксой, який уклав фундаментальні збірки турецьких паремій. Порівняльні дослідження паремій у різних мовах сьогодні активно розвиваються в межах лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики, де прислів'я розглядаються як носії культурної пам'яті та засоби концептуалізації досвіду.

Мета статті – виявлення семантичних, стилістичних та лінгвокультурологічних особливостей турецьких паремій із гастрономічним компонентом «м'ясо», а також здійснення їхнього порівняльного аналізу з українськими та французькими відповідниками.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: визначити роль лексеми *et* («м'ясо») як культурного концепту у турецькій мовній картині світу; проаналізувати семантику та образну структуру турецьких прислів'їв і приказок із цим компонентом; виявити основні стилістичні засоби, що формують їхню виразність; здійснити зіставний аналіз із українськими та французькими пареміями, встановивши повні, часткові та змістові відповідники; окреслити універсальні та національно-специфічні риси у відображенні гастрономічного коду в різних мовах; показати роль паремій як засобу репрезентації культурних цінностей і ментальних установок народу.

Об'єкт дослідження – прислів'я та приказки (паремії) з компонентом-гастронімом «м'ясо» як носії національно-культурної семантики.

При аналізі матеріалу використовувалися наступні методи: метод суцільного відбору паремій як досліджуваного матеріалу; метод лінгвістичного опису для систематизації та класифікації матеріалу; аналіз словникових тлумачень для опису значення паремій і фразеологізмів; семантичний і лексикографічний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прислів'я та приказки – один із найяскравіших носіїв культурної пам'яті мови. Звернення до фольклорного матеріалу дозволяє краще зрозуміти спосіб мислення іншого народу, а отже — сприяє більш ефективному міжкультурному спілкуванню. Такі дослідження розширюють наш світогляд, допомагають стати відкритішими до інших культур, традицій і ментальностей, формують повагу до різноманіття світу. Особливо сьогодні, коли світ переживає складні й тривожні часи, здатність розуміти іншого, проявляти емпатію та толерантність набуває особливої ваги.

У турецьких прислів'ях та приказках м'ясо та м'ясні страви виступають як багатозначний культурний код: вони символізують багатство, достаток, фізичну силу, статус, життєву енергію, а також відображають соціальні відносини, слугують моделлю для опису людської поведінки. Традиційні страви типу дьонер-кебаб чи шиш-кебаб виходять за межі суто гастрономічної сфери, набуваючи культурної ідентичності і глибокого символічного значення для турок.

Турецькі прислів'я **Et alırsan koldan, kız alırsan soydan.** (досл. *Якщо береш м'ясо, бери його з руки; якщо береш дівчину, бери її з роду.* = *М'ясо купи від плеча, а дружину – з роду.*) / **Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.** (досл. *Подивись на матір – бери дівчину, подивись на край – обирай тканину.*) / **Etin iyisi dağdan, yiğidin iyisi soydan.** (досл. *Добре м'ясо з гір, добрий юнак – з роду.*) актуалізують принцип якісного відбору як універсальну життєву стратегію. У трьох зазначених пареміях висловлюється думка, що від життя (як в їжі, в речах, так і в стосунках) треба брати найкраще, найбільш ласий та привабливий шматочок. Також тут підкреслюється важливість людського походження і якості продукту. Ми спостерігаємо синтаксичний паралелізм двох семантичних площин (харчової і соціальної), повтори (*alırsan – alırsan, bak – bak, al – al, iyisi – iyisi*) і риму (*koldan – soydan, anasına – kenarına, dağdan – soydan*), які підсилюють ритмізацію, дидактичний ефект і сприяють легкому запам'ятовуванню. Українські змістові відповідники (**На матір дивись, а з дочкою женись.** = **Яке коріння,**

таке й насіння. = Які батьки, такі і діти. = Які мамка й татко, таке й дитятко. = Який батько, такий і син. = Яке дерево – такий клин, який батько – такий син. = Який дід, такий його й плід. = Яка хатка, така й пані-матка. = За горами мала хмаронька, яка мати, така й донька. = Яка вода, такий млин, яка мати, такий син. = Яка клепка – така й бочка, яка мати – така й дочка.) широко демонструють варіативність рими і ритмізації, що є відмінною рисою народного фольклору. Французькі еквіваленти тяжіють до афористичної лаконічності: **Bon sang ne saurait mentir.** (досл. *Гарна кров не зуміє збрехати.*) = **Bon sang ne peut mentir.** (досл. *Гарна кров не може брехати.*).

У прислів'ї **Et giren yere dert girmez.** (досл. *Куди входить м'ясо, туди не входить біда.* = *Де є м'ясо, там немає проблем.*) «м'ясо» виступає знаком ситості й добробуту. Тут простежується причинно-наслідкова модель мислення: матеріальне забезпечення → відсутність проблем в родині. Схоже за змістом турецьке прислів'я: **Et varsa dert yoktur.** (досл. *Є м'ясо – нема біди.*). Українські аналоги: **Де хліб-сіль, там і радість.** = **Де хліб, сіль, каша, там домівка наша.** та французький відповідник узагальнюють цю ідею: **L'abondance chasse les soucis.** (досл. *Статок проганяє турботи.*).

Et kanlı gerek, yiğit canlı. (досл. *М'ясо має бути з кров'ю, а герой / юнак – живим.*). Прислів'я про природній порядок речей, природню відповідність (натуральність), а також про цінність сили та енергії, якої надає м'ясо. В ньому відображаються архаїчні уявлення про зв'язок їжі та життєвої енергії. Український змістовий віддалений відповідник: **Сміливого куля боїться.** Французький приблизний аналог: **À cœur vaillant rien d'impossible.**

Et lokması, can sefası. (досл. *Шматочок м'яса – насолода для душі.*) демонструє метафоризацію фізичного задоволення як емоційного стану: споживання їжі інтерпретується як насолода для душі. Тут відбувається семантичне зближення тілесного й духовного, характерне для традиційної культури. Український еквівалент: **Смачно поїв – душа радіє.** Французький варіант: **Bien manger, c'est le bonheur.** (досл. *Добре поїсти – це щастя.*).

У прислів'ї про два найважливіші для життя людини продукти **Et vezir, ekmek padişah.** (досл. *М'ясо – це візир, хліб – падішах / султан.*) використано ієрархічну метафору, в якій продукти харчування розташовуються за принципом соціальної стратифікації (візир – султан). Така модель відображає ціннісну ієрархію харчових продуктів: попри важливість м'яса, хліб постає як базовий, фундаментальний елемент. Стилiстично це реалізується через антитезу та символізацію. Український відповідник: **Хліб усьому голова.** Французькі аналоги, найближчі за змістом, що підкреслюють життєву важливість і цінність хліба: **Où il y a du pain, tout s'oublie.** (досл. *Де є хліб, про все забувається.*) / **Le pain est le roi de la table.** (досл. *Хліб – король столу.*).

Особливу увагу привертає прислів'я **Et ye su iç bal gibi; bal ye su iç yal gibi.** (досл. *Їжте м'ясо та пийте воду, як мед; їжте мед та пийте воду, буде як корм для тварин (поміи).*), яке базується на контрасті та гіперболізації наслідків. В ньому простежується чіткий дидактичний принцип: це прислів'я має повчальний характер про правильне харчування та сумісність продуктів. Турки вважають, що

жирну їжу, зокрема м'ясо, можна завжди запивати водою, тоді як солодощі, ні – це шкодить організму і заважає правильному засвоєнню цукру, викликаючи важкість у шлунку. Часто вживаний аналогічний варіант: **Ye tathly içme suyu, yanarsa yansın; ye yağlı iç suyu, donarsa donsun.** (досл. *Їж солодке – воду не пий, якщо горло пече, нехай пече; їж жирне – воду пий, якщо жирне твердіє, нехай твердіє.*) у значенні «усе має свою міру і наслідки». Український аналог: **Що занадто – те не здорово.** Французький еквівалент: **Trop est l'ennemi du bien.** (досл. *Краще – ворог хорошого.*).

Паремія **Etin ala kanlısı, yiğidin delikanlısı.** (досл. *Найкраще м'ясо – з червоною кров'ю, найкращий хлопець – молодий.*) підкреслює цінність свіжості продуктів і молодість людини. М'ясо вкотре ототожнюється з силою та енергією. У французькій мові є відповідна максима: **La jeunesse est une force.** (досл. *Молодість – це сила.*). Спостерігаємо явище параномазії (звукової гри), що підсилює експресивність вислову: *ala kanlısı – delikanlısı*. Лексеми *kanlısı* та *delikanlısı* створюють фонетичну симетрію, яка сприяє кращому запам'ятовуванню. Семантично ж тут поєднується ідея свіжості (м'яса) та молодості (людини) як найвищої цінності.

Вислів **Etin çığı et getirir, ekmeğin çığı dert getirir.** (досл. *Сире м'ясо приносить м'ясо, сирий хліб – біду.*) демонструє чітку причинно-наслідкову структуру та антитезу («м'ясо – хліб», «позитив – негатив»): неправильні дії призводять до поганих наслідків. Український відповідник: **Що посієш – те й пожнеш.** Французькі еквіваленти: **On récolte ce que l'on sème.** (досл. *Ми пожинаємо те, що посіяли.*) / **Qui sème le vent récolte la tempête.** (досл. *Хто сіє вітер, пожинає бурю.*).

Приказка **Etle deri, yemekle diri.** (досл. *Шкіра з м'ясом, а життя з їжею.*) відображає базову антропологічну істину про залежність життя від харчування. Це лаконічна дидактична формула, що побудована на римі і параномазії (*deri – diri*) та внутрішній симетрії. Український еквівалент: **Без їжі нема життя.** Французький варіант: **On mange pour vivre.** (досл. *Ми їмо, щоб жити.*).

Група паремій **Ucuz etin yahnisi kara olur.** (досл. *З дешевого м'яса страв чорна.*) = **Ucuz etin yahnisi yavan olur.** (досл. *З дешевого м'яса страв прісна.*) = **Ucuz etin yahnisi iyi olmaz.** (досл. *З дешевого м'яса гарної страви не вийде.*) реалізує універсальний концепт «дешево = неякісно». Тут використано метафоричне узагальнення через конкретний кулінарний образ. Українська народна мудрість пропонує аналоги: **Скупий платить двічі. / Дешева рибка – погана юшка. / Яка грушка, така й юшка.** Французькі відповідники: **Le bon marché coûte cher.** (досл. *Дешево коштує дорого.*) / **La qualité a un prix.** (досл. *Якість має свою ціну.*).

Приказка **Ne şiş yansın, ne kebab.** (досл. *Нехай ні шампур, ні кебаб не сгорять.*) є яскравим прикладом метафоричної моделі компромісу. Українські відповідники: **І вовки ситі, і вівці цілі. / І кози ситі, і сіно ціле. / І нашим, і вашим. / Намагатися всидіти на двох стільцях.** Французькі еквіваленти: **Ménager la chèvre et le chou.** (досл. *Зберігти і вівцю, і капусту.*) / **Vouloir le beurre et l'argent du beurre.** (досл. *Хотіти і масло, і гроші за масло.*) / **Jouer sur**

les deux tableaux. (досл. *Грати на двох досках.*) / **Nager entre deux eaux.** (досл. *Плавати поміж двох вод.*) / **Satisfaire tout le monde et son père.** (досл. *Задовольнити усіх, в тому числі і свого батька.*). Усі зазначені у трьох порівнювальних мовах паремії передають складну соціальну стратегію уникнення конфлікту через образ приготування їжі. Подібні паремії демонструють високий рівень узагальнення через побутову ситуацію.

Група паремій **Et turnaktan ayrılmaz.** (досл. *М'ясо від нігтя не відділяється.*) = **Etle turnak olmak.** (досл. *Бути нігтем з м'ясом.*) = **Kan bağı her şeyden kuvvetlidir.** (досл. *Кровні зв'язки міцніше за все.*) = **Etle turnak arasına girilmez.** (досл. *Між нігтем і м'ясом не пролізеши.*) формують концепт родинної єдності через тілесну метафору («м'ясо – ніготь»), що підкреслює природність і нерозривність зв'язків. Остання приказка наголошує на забороні втручання у сімейні відносини. Українські еквіваленти: **Рідна кров не водиця. / Свій свого за версту впізнає.**

Особливої уваги заслуговує риторичне запитання **Et kokarsa tuz basılır, ya tuz kokarsa?** (досл. *Якщо м'ясо погано пахне / зіпсувалося – його солять, а якщо сіль зіпсувалася (що робити)?*), яке має високий ступінь філософської узагальненості. Воно базується на логічному парадоксі: якщо псується основа (сіль), система втрачає здатність до саморегуляції. Подібні вирази створюють ефект когнітивного дисонансу і змушують слухача до рефлексії. Французьке прислів'я наголошує на іншій мудрості: **Il est trop tard de mettre du sel, quand la viande sent déjà mauvais.** (досл. *Пізно солити, коли м'ясо вже смердить.*). Українські аналоги про невчасну або запізнилу допомогу: **Дороге яєчко (крашанка) до Великодня. / До обіда ложка, а після – не треба. / Пізно пити Боржомі, коли нирки відпали. / Після бійки кулаками не махають. / Запізніла допомога – як мертвому кадило. / Як задзвонять, то вже пізно.**

В прислів'ї **Hatır için çığ tavuk yenir.** (досл. *Заради пам'яті / дружби можна й сире куряче м'ясо з'їсти.*) через навмисну гіперболізацію підкреслюється цінність дружби і готовність до самопожертви. Український аналог: **Для друга і камінь піднімеш. / Для щирого друга і коня віддам.** Французький відповідник: **Passer sur son dégoût par amitié.** (досл. *Подолати відразу заради дружби.*).

Et kokusu komşuya gider. (досл. *Запах м'яса доходить до сусіда.*) реалізує метонімічний перенос: запах м'яса стає знаком достатку. Тут матеріальне благополуччя інтерпретується як соціально помітне явище. Український еквівалент: **Добро видно здалеку.** Французький відповідник: **La richesse se remarque.** (досл. *Багатство помітно.*).

В турецькій паремії **Kebar kokusu sabrı bozar.** (досл. *Запах кебабу руйнує терпіння.*) запах виступає тригером фізіологічної реакції, який метафорично переноситься на психологічний стан людини. В основі вислову лежить метафора сенсорного впливу, де нюхове відчуття трансформується у втрату самоконтролю. Український аналог **Слинки течуть.** та французький відповідник: **Mettre l'eau à la bouche.** (досл. *Викликати слину у роті.*) демонструють подібну модель концептуалізації, в обох мовах образ конкретизується через фізіологічну реакцію (слиновиділення), що підсилює експресивність вислову.

Прислів'я **Et kesilir, söz kesilmez.** (досл. *М'ясо можна різати, слово не обріжеш.*) побудовано на антитезі матеріального й нематеріального, де фізична дія (різання м'яса) протиставляється незворотності мовленнєвого акту. Вона актуалізує ідею відповідальності за сказане слово. Український аналог: **Слово не горобець – вилітить, не спіймаєш.** Французький еквівалент: **La parole jetée prend sa volée.** (досл. *Слово, що вилетіло, набуває свій політ.*). Метафора польоту підсилює динамічність і незворотність дії.

У вислові **Kebab ateşten geçmeden olmaz.** (досл. *Кебаб не буває без вогню.*) простежується універсальна модель «результат через випробування», де кулінарний процес термічної обробки метафорично репрезентує життєві труднощі. Близьке за значенням: **Emek olmadan yemek olmaz.** (досл. *Не доклавши зусиль, їжі не буває.*). В цьому прислів'ї спостерігаємо паронімічну гру *emek – уetek* та морфологічний паралелізм *olmadan – olmaz*, що створюють ритмічну організацію вислову. У французькій мові знаходимо: **On ne fait pas d'omelette sans casser des œufs.** (досл. *Не зробиш омлет, не розбивши яєць.*) = **Nul pain sans peine.** (досл. *Без праці немає хліба.*) = **Pas de pain sans peine.** (досл. *Без праці немає хліба.*) = **On n'a rien sans rien.** (досл. *Без нічого немає нічого.*). Українські відповідники: **Без труда нема плода. = Лежачого хліба ніде нема. = Не побігаєш – не пообідаєш.** І французькі, і українські вислови демонструють подібну дидактичну настанову. Особливо показовими є фонетичні повтори та римування (*rain – peine; труда – плода; побігаєш – пообідаєш*). Рима, повтори, близькі за вимовою слова (пароніми) сприяють збереженню ритму у пареміях та їх швидкому запам'ятовуванню.

Et yiyeen dişine göre yer. (досл. *Кожен їсть м'ясо за своїми зубами.*) репрезентує економічний вимір гастрономічної символіки. М'ясо виступає тут як маркер достатку, розкоші й високої якості життя, тоді як зуби – метафора індивідуальних можливостей. Основна ідея – співвідношення бажань і можливостей, що має універсальний характер. В турецькому фразеологічному фонді існують ще подібні прислів'я на гастрономічну тематику: **Bal ile kaymak yenir ama her keseye göre değil.** (досл. *Вершки можна їсти з медом, але не на кожен гаманець.*) = **Bal ile kaymak isteyen, akçesine kıymak gerek.** (досл. *Той, хто хоче їсти мед і вершки, повинен не жаліти на це грошей.*). Українські еквіваленти: **По своєму ліжку простягай ніжки. / По достатках ноги простягай. / Так кравець крає, як йому матерії стає.** Французькі відповідники: **Il faut étendre ses pieds selon ses draps.** (досл. *Треба простягати ноги по ковдрі.*) / **Gouverne la bouche selon ta bourse.** (досл. *Керуй своїм ротом згідно зі своїм гаманцем.*). Стилістично ці вислови побудовані на антитезі (бажане – доступне) та містять імпліцитний причинно-наслідковий зв'язок (хочеш – плати). Вони також демонструють узагальнюючу модальність, характерну для дидактичних паремій. Французька й українська традиції частково відтворюють цю ідею абстрактно, тоді як турецькі варіанти вирізняються більшою конкретикою гастрономічного образу.

Прислів'я **Et yiyeen köpek kemiği aramaz.** (досл. *Собака, що їсть м'ясо, не шукає кісток.*) ґрунтується на ієрархії цінностей, де м'ясо символізує вищий рівень блага. Тут реалізується принцип достатності: досягнувши кращого, людина

не прагне гіршого. Як ми вже знаємо, образи тварин у народній творчості замінюють людину. Зооморфна метафора завжди додає алегоричності та дотепності висловлюванню, а також яскраво передає емоційно-образне мислення етносу. Українські аналоги: **Від добра добра не шукають. / У раю раю не шукають. / Добра добувши, кращого не шукай. / До добра швидко звикають.** відтворюють універсальний етичний принцип раціональної задоволеності. Французькі еквіваленти теж наголошують на ідеї, що не треба ускладнювати те, що вже добре: **Quand on a le meilleur, on ne cherche pas le pire.** (досл. *Коли є краще, гіршого не шукають.*) / **Il ne faut pas chercher midi à quatorze heures.** (досл. *Не треба шукати полудень о другій годині.*).

Приказка **Eti senin kemiği benim.** (досл. *М'ясо твоє, кістка моя.*) має культурно маркований характер і відображає традиційні соціальні практики виховання. Це гіперболізована формула делегування повноважень: використовується, коли дитину віддають на навчання. Можна перефразувати як «бий, скільки хочеш, аби кістки залишилися цілими».

Роздивимося турецькі ідіоми з «м'ясними» образами: **kebar gibi yaşamak** (досл. *жити як кебаб*) – жити розкішно. Українські аналоги: **жити як вареник у маслі, плавати як вареник у сметані, кататися (купатися) як сир у маслі, жити як у бога за пазухою, як попів кіт на печі.** Французькі відповідники: **vivre comme un coq en pâte** (досл. *жити як півень у тісті*), **vivre (être) comme un rat en paille** (досл. *жити як пацюк у соломі*), **vivre (être) comme le porc à l'auge** (досл. *жити як свиня біля корита*) з загальним значенням «жити у розкоші, безтурботно».

Вираз **ciğeri kebar olmak** (досл. *мати смажену печінку*) часто описує внутрішній біль, який відчувається після втрати або великої трагедії. Тоді як **kebar olmak** (досл. *стати кебабом*) означає потрапити в дуже вигідну ситуацію.

Турецький інтерогативний вислів **Eti ne budu ne?** (досл. *Що це за м'ясо, що це за бараняча ніжка?*) вживається у значенні *Ні риба, ні м'ясо! Який від нього толк?* Українські аналоги: **ні риба, ні м'ясо / ні се, ні те / ні пава, ні гава / ні рак, ні риба / ні пес, ні баран**, як і французькі відповідники демонструють заперечні конструкції: **ni chair ni poisson / ni viande, ni poisson.**

Ідіома **etle tirnak gibi** (досл. *як ніготь з м'ясом*) має значення *бути нерозлучними, неподільними* і здебільше використовується, коли мова йде про людей. Українські відповідники: **не розлий вода / куда голка, туди і нитка.** Французький найрозповсюджений варіант про близьких друзів та близькі відносини – **comme cul et chemise** (досл. *як зад і сорочка*) містить вульгаризм *cul*, вживання якого пояснюється бажанням підвищити експресивність вислову, а також семантичні варіації із різним ступенем стилістичного забарвлення: **être comme les deux doigts de la main** (досл. *як два пальці на руці*) або **comme larrons en foire** (досл. *як крадії на ярмарку*).

Цікаві приклади народної мудрості, що демонструють гастрономічні культурні звичаї та ментальні особливості, знаходимо у французькій мові: **Après la viande vient le fromage.** (досл. *Сир подають після м'яса.*) / **Vieille viande fait bonne soupe.** (досл. *Старе м'ясо робить суп смачним.*) / **Mieux vaut tirer viande**

дуре que sentir viande pourrie. (досл. *Краще витягти м'ясо ще сирым, ніж відчутти, що воно вже зіпсувалося.*) / **Viande bien mâchée est à demi digérée.** (досл. *Добре пережоване м'ясо вже наполовину перетравлене.*) / **Bonne viande ne veut point de sauce.** (досл. *Гарне м'ясо не потребує соусів.*) / **Le ciel envoie la viande, mais le diable envoie les cuisiniers.** (досл. *Небо надіслало м'ясо, але диявол надіслав кухарів.*) / **Ce n'est pas la viande prête.** (досл. *Це ще готове м'ясо.*) у значенні «це ще довга пісня» / **Ne pas attacher ses chiens avec des saucisses.** (досл. *Не прив'язувати своїх собак сосисками.*) у значенні «бути дуже жадібним» / la viande creuse (досл. *пісне м'ясо*) як синонім скудної їжі або марних сподівань.

Висновки. В даній роботі нами було розглянуто 30 турецьких приказок і прислів'їв, а також 5 ідіоматичних виразів на гастрономічну тематику з кодом «м'ясо» та «кебаб».

Зіставний аналіз турецьких, французьких та українських паремій дає підстави стверджувати, що ця лексема функціонує як багатозначний культурний символ, тісно пов'язаний із уявленнями етносів про достаток, базові потреби людини, фізичну силу, життєву енергію та соціальний статус.

Нам вдалося виявити певні відмінні риси кухонь країн, кулінарні вподобання народів, звичаї, а також особливості та розбіжності їхнього менталітету та культур (східної, східноєвропейської та західноєвропейської). Як встановлено, не було знайдено жодного повного лексичного аналога до вище зазначених турецьких паремій, проте українська і французька мова демонстрували сто відсоткові аналогії (*ні риба, ні м'ясо*). Але до майже усіх турецьких паремій та ідіом було підібрано повні або часткові змістові аналоги і в українській, і у французькій мовах.

Завдяки структурному аналізу нам вдалося виокремити характерні синтаксичні особливості та художні прийоми, які використовуються у досліджених пареміях. Проаналізовані приклади народної творчості продемонстрували різну граматичну і лексичну реалізацію близьких або ідентичних за змістом висловів. Як правило, у турецькій мові прислів'я та приказки – це повні і неповні розповідні стверджувальні речення. Однак було знайдено два риторичні запитання, які мали високий рівень філософської узагальненості. Інтерогативна форма спонукає слухача до рефлексії і надає виразу додаткової експресії, особливого стилістичного окрасу.

Майже усі паремії свідчать про вживання метафори або метонімії. Народна мудрість активно використовує паралелізми, фонетичні повтори, іронію, параномазію (співзвучання), яка лежить в основі каламбурів.

Кожна мова демонструє приклади ритми, яка підсилює ритмізацію та сприяє легкому запам'ятовуванню.

Для створення контрастних образів використовуються антоніми, які лежать в основі антитези.

У декількох пареміях спостерігаємо зооморфну метафору. Через образи тварин і птахів (*собака, кіт, свиня, півень, пацюк*) розкриваються вчинки, поведінка та характери людей. Зооморфна метафора завжди додає алегоричності та дотепності висловлюванню, а також яскраво передає емоційно-образне

мислення етносу. Іносказання на мовленнєвому рівні реалізує сатиричний код: людину з негативними рисами представляють у вигляді тварини.

В одній із французьких паремій було виявлено вульгаризм, вживання якого пояснюється бажанням підвищити експресивність вислову.

Хочеться зазначити, що у цьому дослідженні варіативність, багатство та цікавість підбору лексичного матеріалу демонструють усі три мови. Українській мові належить перевага по різноманіттю змістових аналогів та використанню рими. Французькі паремії хоч і тяжіють здебільше до афористичної лаконічності, але теж виявилися досить цікавими і різноплановими.

Порівняльний аналіз паремій в котрій раз доводить тонкий філософський погляд турецького народу на життя: більшість приказок та прислів'їв можуть тлумачитися як в прямому, так і в переносному сенсах.

Порівняльне вивчення паремій у трьох генетично неспоріднених мовах – тюркській, слов'янській і романській – виявляється плідним і перспективним напрямом дослідження. Воно дозволяє одночасно побачити як універсальні риси людського мислення, так і національно-культурну специфіку їхнього мовного вираження. У подальшому планується продовжити роботу в цьому напрямку, розширюючи матеріал і поглиблюючи зіставний аналіз.

Література:

1. Кобринець О. С. Гастрономічна тематика у французьких, турецьких та українських пареміях. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. 62. Т.1. С. 204-210.

2. Кобринець О. С. Гастрономічний код «східні ласощі» у турецьких прислів'ях та приказках. Progressive research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. VoScience Publisher. Boston, USA. 22-24.06.2023. Pp. 382-388.

3. Кобринець О. С. Гастрономічний компонент «айран» у турецьких пареміях. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. 69. Т.1. С. 215-220.

4. Кобринець О. С. Гастрономічний компонент «йогурт» у турецьких пареміях. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2024. Вип. 81. Т.1. С. 194-200.

5. Кобринець О. С. (2025). Турецькі паремії з компонентом-гастронімом «кава». Мова. Література. Фольклор. Запоріжжя. (2), 2025, с. 166-171.

6. Кобринець О. С. Турецькі паремії з компонентом-гастронімом «молоко». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Одеса. Сер.: Філологія. 2025, № 76. С. 67-72.

7. Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків: Вища школа, 1988. 134с.

8. Їжакевич Г. Стилiстична класифікація фразеологізмів. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 10. С. 13-21.

9. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє, доп. і переробл. / В. М. Северинюк. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 176 с.

10. Фразеологічний словник української мови: у 2 т. / Уклад.: В. Білоноженко та ін. К.: Наукова думка, 1999. Вид. II. 980 с.

11. Aksoy Ömer Asım. Atasözleri ve deyimler sözlüğü. 1-2 Cilt. İnkilap Yayınları, 2015. 220 s.

12. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. Dictionnaire de proverbes et dictons. La sagesse du monde entier. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1989. 730p.

References:

1. Kobrynets O. S. (2023) Hastronomichna tematyka u frantsuzkykh, turetskykh ta ukrainskykh paremiiakh. [Gastronomic topics in French, Turkish and Ukrainian paremias] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 62. T.1. 204-210 [in Ukrainian].

2. Kobrynets O. S. (2023) Hastronomichniy kod «skhidni lasoshchi» u turetskykh prysliviakh ta prykazkakh. [The gastronomic code of «oriental delicacies» in Turkish proverbs and sayings] *Progressive research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 22-24.06.2023*, 382-388 [in Ukrainian].

3. Kobrynets O. S. (2023) Hastronomichniy komponent «airan» u turetskykh paremiiakh. [The gastronomic component “ayran” in Turkish paremias] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 69. T.1. 215-220 [in Ukrainian].

4. Kobrynets, O. S. (2024). Hastronomichniy komponent “yohurt” u turetskykh paremiiakh [The gastronomic component “yogurt” in Turkish paremias]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, Issue 81, Vol. 1, pp. 194–200 [in Ukrainian].

5. Kobrynets, O. S. (2025). Turetski paremii z komponentom-hastronimom “kava” [Turkish paremias with the gastronomic component “coffee”]. *Mova. Literatura. Folklor*, Issue 2, pp. 166–171 [in Ukrainian].

6. Kobrynets, O. S. (2025). Turetski paremii z komponentom-hastronimom “moloko” [Turkish paremias with the gastronomic component “milk”]. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, No. 76, pp. 67–72 [in Ukrainian].

7. Avksentiev L. (1988) Suchasna ukrainska mova. Frazeolohiia. [Modern Ukrainian Language. Phraseology] Kharkiv: Vyscha shkola, 134s. [in Ukrainian].

8. Yizhakevych H. (1971) Stylistychna klasyfikatsiia frazeolohizmiv. [Stylistic Classification of Phraseological Units] *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school*, 10. 13-21. [in Ukrainian].

9. Tematychnyi slovnyk populiarnykh ukrainskykh prysliviv ta prykazok z komentariamy (2014) [Thematic Dictionary of Popular Ukrainian Proverbs and Sayings with Comments] Vyd. 3-tie, dop. i pererobl. / V. M. Severyniuk. Ternopil: Navchalna knyha. Bohdan – Educational book. Bogdan, 176 s. [in Ukrainian].

10. Frazeolohichniy slovnyk ukrainskoi movy (1999) [Phraseological Dictionary of the Ukrainian Language]: u 2 t. / Uklad.: V. Bilonozhenko ta in., K.: Naukova dumka. – Scientific thought, II. 980s. [in Ukrainian].

11. Aksoy Ömer Asım (2015) *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. [Dictionary of Proverbs and Idioms], 1-2 Cilt. İnkilap Yayınları, 220s. [in Turkish].

12. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. (1989) *Dictionnaire de proverbes et dictons. La sagesse du monde entier*. [Dictionary of Proverbs and Idioms. Wisdom from around the World]. Paris: Dictionnaires Le Robert, 730p. [in French].